

fizettek, mint más iparágakban. Nehezményezték azt is, hogy az ország különböző „bérkategóriákba” volt felosztva s Orosháza a legalacsonyabbak közé tartozott. A hatvanas évektől kezdve ez a hátrányos helyzet fokozatosan megszűnt.

1970-ben a baromfiiparnál is bevezették a 44 órás munkahetet. Tekintve, hogy a baromfifeldolgozó üzemben többségben vannak a nődolgozók, ezért a kéthetenkénti szabad szombat elsősorban az ő helyzetükön segít sokat. Érthető volt, hogy ezt a rendelkezést, majd a 40 órás munkahét bevezetését is örömmel fogadták az asszonyok.

15. Kulturális élet

A tőkés üzemekben kulturális élet nem volt. Az üzem tulajdonosainak abból semmi haszna nem származott volna, ha munkásai művelődnek. Ha törődni akartak volna a kulturálódásukkal, ennek sok akadálya volt. Így többek között: 12 órás volt a napi munkaidő, ezért önképzésre nem maradt volna idejük, sőt 1935-ig az év második felében még vasárnap is dolgoztak. A pulyka- és libavágás idején pedig sokszor reggel 4 órakor kezdték a munkát és este 10 órára fejezték be.

Amikor a túlórákat bejelentették, bezárták a kaput. Az idősebbek beletörődtek ebbe, de a fiatalok közül az ügyesebbje, ha egy-egy érdekes filmet akart megnézni, vagy más programja volt, a hátsó kerítésen keresztül szökött ki az üzemből. Az előadás után az előbbi úton visszament a kopasztóba, hogy a blokkok elszámolásánál jelen legyen.

Az egykori üzemekben egyetlen társadalmi esemény a „csirkésbál” volt. Breznyikné Poór Julianna 15 éves korában, 1913 szeptember egyik vasárnapján, mint hagyományos rendezvényen vett részt. Visszaemlékezése szerint Öhlschlägerék üzeméből egyforma ruhában, fúvószenekar kíséretében vonultak fel az „Alföld” vendéglő tánctermebe, ahol reggelig táncoltak. A csirkésbálon a tulajdonos is ott volt és feleségét „bálynának” kérték fel. A bálát a „csirkések” rendezték, de azon mások is részt vehettek.

Löwy Dezső elmondta, hogy 1935 szilveszterén Klein és László baromfitelepének munkásai is tartottak „csirkésbált”. A Komlói utcai üzemükből 8 tagú rezesbandával indultak és kerülővel vonultak fel. Útközben sok nézőjük akadt. A 120—140 főnyi csoport végigment az Ady Endre utcán, elhaladt a csirkepiac-tér mellett és visszafordult a Pacsirta utcai Pollák vendéglő felé, ahol reggelig tartott a multság.

Az első világháború évei alatt nem volt csirkebál. A második világháború éveiben továbbra is báloltak. (116. sz. kép.) Stibloné Kereki Ilona szerint ekkor az egyik bált a Polgári Olvasókör tánctermeben tartották. Este a fúvószenekar térzenét adott, s a lányok piros pöttyös kendővel kezdték a táncot. Lőrinczné Kosztolányi Teréz fölelevenített egy régi csirkés nótát is, amellyel a báli megnyitót kezdték. Ennek szövege a következő:

„Aki csirkés akar lenni
 Nem kell annak megijedni csuhajla,
 Én is csirkés fogok lenni,
 Nem is fogok megijedni csuhajla.
 Szép élet a csirkés élet, gyöngyélet,
 Kopasztóban a hazája,
 Barna legény a babája csuhajla.”

Más változatban

„Országúton a hazája,
 Vágólegény a babája csuhajla.”

Egy énektanár ezt a szinte már elfelejtett dalt az új típusú magyar népdalokhoz sorolja. Örül a felbukkanásának és kutatni fogja az eredetét. Dallamát most már kotta is őrzi.

SZERK. : $\# \#^5 B \#_v$ Új stílusú magy. nd.

F-kí csir-kés a-kar len-ni, nem kell annak meg-i-jed-ni, csu-haj-la

Én is az a-ka-rok len-ni, nem is fo-gok meg-i-jed-ni, csu-haj-la

||: Szép é-let a csir-kés é-let, gyöngy é-let:||

Kó-pasz-tó-ban a ha-zá-ja, vá-gó-le-gény a ba-bá-ja, csu-haj-la.

A hű-tés-ben a ha-zá-ja, hű-tés-le-gény a ba-bá-ja, csu-haj-la.

A csirkésbálon tombola, szépség- és táncverseny is volt. A szépségverseny győztese kakast, a táncverseny győztese egy pulykát kapott. Az utolsó csirkebálat 1946-ban tartották.

Az üzemek kulturális élete 1947-ben kezdődött. Ekkor a Magyar Mezőgazdák Üzemi Bizottsága könyveket vásárolt és könyvtárt létesített. Az államosítás után a könyvtár állománya állandóan bővült. Az 50-es években rendszeres kölcsönzők száma 100—150 között mozgott, míg 400—450 volt azoknak az olvasóknak a száma, akik évenként csak egy-két könyvet vittek (117. sz. kép). Az utóbbi húsz évben a könyvtár látogatóinak száma csökkent, mert éppen a rendszeres olvasók maguk is sok könyvet vásároltak. Az üzemben a bizományos könyvvarusítás 1958-ban kezdődött, jelenleg évenként százezer Ft értékű könyvet forgalmaz. A könyvtár könyveinek száma 1969-ben 970, 1985-ben 1757 kötet. Az olvasók száma 1985-ben 154.

Az államosítás után, a 40-es évek végén és az 50-es években jól működő „kulturbrigádja” volt az üzemnek. Ebben színjátszók, népi táncosok (118. sz. kép) és zenészek szerepeltek. A csoport tagjai nemcsak az üzem rendezvényein vettek részt, de gyakran hívták őket vendégszereplésre más üzemekbe, a honvédséghez és a városi művelődési házba. Többször voltak a szomszédos községekben: Pusztaföldváron, Békéssámsonban, Nagyszénáson és Orosháza külső területén, Kiscsákón és Szentetornyan. Szerepeltek járási és megyei versenyeken is. A környező községekben mindig szívesen fogadták őket s gyakran az üzem kultúr csoportja egy egész estét betöltő műsorral szórakoztatta a nézőket. A színdarabok, a népi táncok mellett szavaltak és egyéni énekszámokkal is szerepeltek. A színjátszók között olyanok is akadtak, akik a Petőfi Művelődési Ház énekkarának, vagy a város élelmiszeripari szakszervezeti énekkarának is tagjai voltak. A tánc csoport oktatásáról a városi tánc tanárok gondoskodtak. A színjátszókat az első időben Tóth Sándor, az üzem gépésze karolta fel és segítette munkájukban.

A csoportokban nagy volt az összetartás, a játékkedv, amely az elért sikerekből fakadt. Mindezen felül mint társadalmi munka is számításba jött. Az üzem munkája idényjellegű volt. A december végén elbocsátott fiataloknál a következő szezonmunka megkezdésekor felvételi előnyt jelentett, ha valaki az üzem kultúr csoportjában szorgalmasan szerepelt.

A népi tánc újabb és újabb fiatal táncosai a 60-as évek elején még szép sikereket értek el, de a 60-as évek közepétől az üzemi színjátszás fölött elhaladt az idő. A szép táncruhák sokáig a szekrényben várták az új népi táncosokat. Sajnos, időközben a szép ruhák elkallódtak.

A gazdasági eredmények és az üzem időszerű eseményeinek, híreinek közlésére üzemi újságot szerkesztettek. Az első újság 1960-ban jelent meg „Kotkodács” címmel, amely néhány szám után megszűnt. 1964-ben „Üzemi Híradó” névvel adták ki a következőt, de ez is csak néhány számot ért meg. 1965. január 1-én az üzemi MSZMP alapszervezet lapjaként indult az ÜZEMI HÍRLAP, mely megszakitásokkal 1978-ig adott tájékoztatást az üzem életéről.

Az üzem kulturális életében jelentős esemény az „Anyák napja”. Amíg a napközi otthon az üzem területén működött, az otthon gyermekei műsorral szerepeltek az ünnepségen. (119. sz. kép.) Ilyenkor az anyákat külön-külön virággal is megajándékozták. A hangulatos ünnepségen mindig sokan vettek részt. A szervezéssel járó munkát a Szakszervezeti Bizottság vállalta. Az óvoda létesítése óta az Anyák napját a KISZ-szervezet rendezi. Az óvoda külön tartja a maga ünnepségét.

Az 50-es évek közepétől megünnepelték a „Nők Napját”. Műszak végén az ebédlőben a férfi dolgozók gondoskodtak az ünnep sikeréről. Virággal köszöntötték az üzem nő dolgozóit, uzsonnával és sörrrel vendégelték meg őket. Utána a hangulat sokszor olyan jó volt, hogy sokan éjfélig is ottmaradtak és táncoltak. Az ünnepség megrendezését a KISZ irányította, míg az anyagi kiadásokat az üzem igazgatója a Szakszervezeti Bizottsággal együtt teremtette elő. A hetvenes években a Nőnap alkalmából a nő dolgozók külön ebédet kaptak, de ünnepséget nem tartottak. Ez idő tájt egyesítették az orosházi és békéscsabai gyárat s ez a „kényszerházasság” még a hagyományos ünnepekre is kihatott. 1983-tól

újra tartanak ünnepséget. A nagy létszámra való tekintettel az Alföld Szálló termeit veszik igénybe, ahol vacsora várja az ünnepeket. A hozzátartozók és az ismerősök csak 10 óra után vehetnek részt az összejövetelen s együtt táncolhatnak hajnali 2 óráig.

A „Nők Napjához” hasonlóan az 50-es években kezdték megrendezni a „férfiak napját” is. Mivel ez a „családi összejövetel” is általában jó hangulattal zárult, ezért a férfiak napját is minden évben „hivatalos” ünnepként tartották számon. (120. sz. kép.) A hetvenes évektől kezdve ez az üzemi hagyomány teljesen megszűnt. Most tervezgetik föllevenítését.

Az államosítás után minden évben legalább egyszer, farsang idején üzemi vacsorát tartottak. A vacsorákat eleinte a nőbizottság, az 50-es években a szakszervezet, a 60-as években a brigádok rendezték. Ezek megrendezésében elsőrendű szempont volt, hogy ne csak a munkahelyen, de egyszer egy évben a fehér asztalok mellett is legyenek együtt. Az üzemi vacsora később brigádvacsorákká zsugorodott össze. A brigádok beírhatják teljesítményként a vacsora megrendezését, de vesztesek maradtak egy nagyobb, az üzemi közösség megismerésében.

Az államosítás után egyik sürgős feladat volt az üzemi dolgozók általános és szakmai ismereteinek fejlesztése. A Baromfiértékesítő Nemzeti Vállalat vezetősége 1950-ben Békéscsabán 2—3 hetes szakmunkásképző tanfolyamokat indított, ahová több üzem 3—4 dolgozót küldött egy-egy alkalommal. (121. sz. kép.) A mennyiségi növekedés, a technikai és technológiai fejlődés szükségessé tette a szakemberképzés előtérbe helyezését. Erről Nagy Tamás A magyar élelmiszeripar története c. művében tömören így fogalmaz: „Régi igény valósult meg a baromfiipar szakmáztatásával. Megkezdődött a szakmunkásképzés, a közép- és felsőszintű oktatásban a technikus, üzemmérnök, valamint a baromfiipari szakmérnökképzés”.⁷⁵

A vállalatnál 1969 és 1975 között kihelyezett általános iskolai képzés folyt, ahol a dolgozók a 6. 7. és a 8. osztályt végezhettk el. 1975 óta az egyik városi iskola foglalkozik a felnőttoktatással, amelyen évente 3—4 fő vesz részt. 1970-ben a baromfiipart is elfogadták szakmának s azóta a vállalatnál folyamatosan képezik a fiatal szakmunkásokat, minden évben 15—20 főt. A felnőttek közül másfél évenként 20-an, 25-en szereznek szakmunkás-bizonyítványt. Jelenleg az üzem fizikai munkásállományának 30%-a szakmunkás. A Szegedi Élelmiszeripari Középiskolába évente 3—4 dolgozó jár. Egyetemre kevesen jelentkeznek, mert a konzultációkon való hetenkénti megjelenés a távolság miatt nagy fáradtsággal jár. A Marxista Középiskola kihelyezett tagozatán jelenleg 14-en tanulnak. A Marxista Esti Egyetemre évente 3—4 hallgató jelentkezik.

A szakmai ismeretek bővítését segítik elő azok az előadások is, amelyeket a Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesület (MÉTE) üzemi csoportja szervez. A Megyei Műszaki Fejlesztési Hónap keretén belül minden évben elismert szakembert hívnak meg, hogy a tudomány legújabb eredményeiről tájékoztasson. Az üzemi MÉTE csoportnak 73 tagja van. Tagdíj fejében megkapják a MÉTE Baromfiipari Szakosztályának és a Baromfitermelők Egyesülésének közös folyóiratát. Az évi 4 számban megjelenő Baromfityényszítés és feldolgozás című folyóirat korábban havonta jelent meg Baromfiipar

címen. A folyóirat első számát 1954. április 1-én vették kézbe az érdeklődők. A lapban a baromfiipart érintő cikkek mellett mindig helyet kaptak a baromfi-tenyésztésről és baromfi egészségügyről szóló írások is.

Az üzemi dolgozók a város sportéletébe a 20-as években kapcsolódtak be. Ekkor a város neves labdarúgó-csapatáiban, az OMTK-ban és az OTK-ban már üzemi munkásfiatalok is játszottak. Az 1929-ben alakult OFC-ben szintén szerepeltek üzemiek. Ekkor még egy-egy mérkőzésre lovaskocsival utaztak a 20—30 km-re fekvő községekbe. Az is megtörtént, hogy a fuvarra nem volt pénzük s így a játékosok 6 kerékpáron felváltva vitték egymást a soron következő mérkőzés színhelyére.

Az államosítás után szakszervezeti labdarúgó-csapatok alakultak az üzemekben. A városban szakszervezeti bajnokságot rendeztek s ebben a baromfifeldolgozó üzemnek két csapata is részt vett. Az első csapat több éven át a bajnokságot is megnyerte, míg a Barnevál II. csapata gyengébb képességű játékosokból állott. E csapatok játékosaiiban nagy volt a játékedv és a küzdeni tudás, azért a mérkőzéseiken mindig sok néző jelent meg.

A 40-es évek végén a különböző társadalmi szervezetekből álló labdarúgó-csapatokat megszüntették s valamelyik szakszervezethez osztották be. Orosházán az Élelmiszeripari Dolgozók Szakszervezetéhez került a város csapata és ezentúl „Kinizsi” néven szerepelt. A sportpálya a legnagyobb élelmiszeripari vállalat, a Baromfifeldolgozó Vállalat tulajdonába ment át. Ugyanakkor a vállalat évenkénti sportfejlesztési alapját a Kinizsi sportegyesület fenntartására fordították.

1974-ben újra megalakult az OMTK Sportegyesület, a sportpálya azonban továbbra is a vállalaté maradt. Az üzemi sportolók számára létrehozták a HUNGAVIS-KINIZSI Természetbarát Sportegyesületet. Ennek két szakosztálya van: a turisztikai szakosztály és a tömegsport. Ez utóbbihoz tartoznak a kispályás labdarúgók, asztaliteniszezők, sakkozók, atléták és horgászok.

At ötvenes évek elején az üzemben is működött az MHK (Munkára Harcra Kész) sportmozgalom. Tagjai rendszerint zárt egységben, sportruhába öltözve vonultak ki a pályára. (122. sz. kép.)

Az elmúlt évtizedben ÉDOSZ (Élelmiszeripari Dolgozók Szakszervezete) Megyei Sportnapot többször rendeztek Orosházán. Egy-egy versenynapon 500—600 fiatal mérte össze tudását. A vállalat HUNGAVIS Sportegyesülete rendszeresen részt vesz ezeken a rendezvényeken. (123. sz. kép.)

16. Események az államosított üzem életéből

A második világháború után a baromfifeldolgozást újrakezdő üzemekben a Magyar Kommunista Párt szerepe fokozatosan növekedett, majd az államosítást és az azt követő üzemi életet már teljesen a párt irányította. A baromfifeldolgozó vállalat pártalapszervezete a jól működő alapszervezetek közé tartozott. Tagjai közül nemcsak a helyi üzem vezetőit nevezték ki, de többen — a